

Titkos adatgyűjtés a „békés átmenet” jegyében

Házkutatás az éjszaka közepén

Hogyan bizonyítják a Történeti Hivatalban fellelhető dokumentumok az egykori szamizdatkiadó, a Katalizátor Iroda elleni titkos és nyílt megfigyeléseket, eljárásokat? Szerzőnk összeveti személyes emlékeit az általa feltárt belügyi iratokkal.

BELÜGYMINISZTERIUM
ÁLLAMBIZTONSÁGI MINISZTERHELYETTESI
TITKÁRSÁG

Szigorúan titkos!

45-78/10/16/1988.

Dr. Halász László

Jóváhagyom:

Törvényhozó
Herceg Mihály

Gausz János
/ Harangozó Szilveszter r. altbgy. /
miniszterhelyettes

64-40-16-19/47-6/96

NAPI OPERATÍV INFORMÁCIÓS JELENTÉS

16. szám

Budapest, 1988. január 25.

- 3 -

BELSŐ ELLENÉSGES TEVÉKENYSÉG

7./ A "Katalizátor Iroda" elnevezésű szamizdat kiadó megjelentetett egy 1988-as falinaptárt, melyen a csoportosulás által megemlékezés-re méltónak ítélt eseményeket, évfordulókat és időpontokat fényképes illusztrációk és ellenséges tartalmú magyarázatok emelik ki.

Az információ ellenőrzött.

Intézkedés: - felderítik a készítőket;
- hasznosítják a tájékoztató munkában.

/ III/III/

- 7 -

Sillai Árpád r. ezredes /
titkárságvezető

Készült: 1 példányban (7 oldal)
Fénymásolatva: 9 példányban
Felterjesztve: Miniszter elvtársnak,
Államtitkár elvtársnak

Napi operatív információs jelentés a Katalizátor Iroda tevékenységéről

MODOR ÁDÁM

Kerekes Ferenc Pilóta utcai „házi-nyomdájában” készült 1988 januárjában a Balassa János grafikus által tervezett falinaptár, amiről az alább idézett jelentés szól. Rákoshegy, a Kölcsey utca 48.-ban, Balassa János és felesége, Simkó Mária bérelt lakásában raktuk össze és ragasztottuk a naptár példányait. Ott volt emlékezetem szerint a lakás bérlőin kívül Gehér József, Kurdi Zoltán, Rózsa Gábor és e sorok írója.

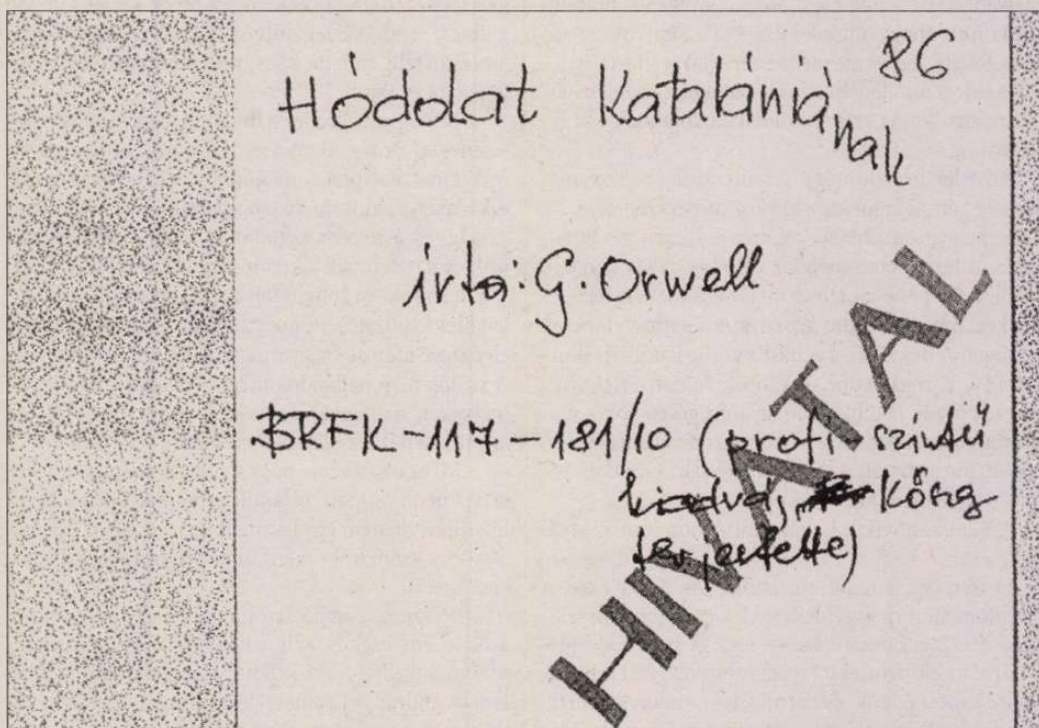
Ennek az évnél már nagy tervekkel és reményekkel vágtunk neki. A tervezett könyvekről és kiadványokról beszélgettünk Jánosék lakásán, oldva a munka monoton unalmát. A várható hatósági retorziókról, a megfigyelésekről, követésekről, igazoltatásokról, a szamizdatosoknál tartott házkutatásokról gyakran szó esett munka közben is. A szamizdatkészítők közül Nagy Jenő, Vettek Mária és kiskorú gyermekeik, valamint az Égtájak Között című lap munkatársai (Talata József, Bognár Mikolta, Diószegi Olga, Keszthelyi Zsolt, Bartók Gyula) szenvedték el a hatósági zaklatás legsúlyosabb formáit a nyolcvanas évek második felében. Keszthelyi Zsoltot, akinek induló önálló szamizdatlapját lefoglalta a rendőrség, a katonai szolgálat megtagadása miatt 1987-ben bíróság elé állították, elítélték és bebörtönözték.

Járkálni egy asztal körül, és lapokat szedni össze 10-12 órán át, nem éppen szívdörpítő foglalatosság. Pedig a nyomdák egy részében, ahol nem volt összehordó gép, így dolgoztak az emberek. Bennünket most inspirált az a tudat, hogy valami új és szép kiadvánnyal lepjük meg a nagyérdeműt, ilyen „profi” földalatti kiadvány talán csak néhány könyv borítója volt, ahogy az ugyancsak Balassa János által tervezett és kivitelezett Orwell-könyvről (AB Kiadó, Budapest, 1986) megállapította a BM „kéziratos katalógusának”

(hivatalos nevén: NOIJ tárgymutató karton) ismeretlen írója.

A sok ezer oldal szitázott és stencilezett, maszatos és nehezen olvasható kiadvány után, amelyek bizony ma-gukon viselték a korai magyar szamizdat erősen amatőr jellegét, jó érzéssel és némi büszkeséggel néztük az egyre halmozódó, mutatós naptárakat a padlón. 1988 elején már kezdett oldódni bennünk a gettóba zárt ellenzékiek görce, és megjelent a horizonton a halvány remény. Ezt a reményt táplálta a lassan-lassan növekvő érdeklődés könyveink iránt – hiszen ekkor már túl voltunk a Bulgakov-könyv sikerén (amit Márczi Kitti és T. Mészáros András nyomtatott ki „feketén” Erden a Beszélő stencil-gépén 1986. január végén) – és az a tudat, hogy határon innen és túl számos barátunk van, akikben bízhatunk, hogy baj esetén szót emelnek az érdeklődés a nemzeti közeli nyilvánosság fórumain. Mi ugyanis, ellentétben a Beszélő szerkesztőivel, illetve Nagy Jenő ABC Kiadójával és a Demokrata című lappal, nem tüntettük fel kiadványainkon sem a nevünket, sem a címünket, ettől reméltük a nemkívánatos hatósági megfigyelések és retorziók kivédését. Demszky Gábor szintén nem nyomtatta rá kiadványaira a nevét, de az AB Kiadó vezetőjeként többször nyilatkozott a nyilvánosság előtt, és 1984-ben megkapta a kiadói szabadság díját is.

Támogatónk között voltak, akik anyagi segítséget nyújtottak munkánkhoz, mások külföldön kiadott könyveket, sokszorosításhoz használt anyagokat (stencilpapír, tűzőgép) juttattak el hozzánk. Legjelentősebb támogatónk lett az 1956-ban Bécsben letelepült Kovács Kálmán és felesége, Erzsike, akik 1989-ben nyomdagépet ajándékoztak nekünk. A müncheni Nemzetőr örökre lelkesítő főszerkesztője, Tollas Tibor is jelentősen hozzájárult 1988-tól munkánk folytatásához azzal, hogy könyveinket nyugati útjain terjesztette, a vételárát pedig mindig előre kifizette. Májig örömmel tölt el, hogy a müncheni lakásán érdeklődéssel forgatott verskötetek-ből kettőt is sikerült megjelentetnünk (a Füveskert antológiát, amely a váci rab költők 1956 előtti verseit és



Ismeretlen BM-alkalmazott „dicsérete” 1986-ból: „profi szintű kiadvány, Kőszeg terjesztette”

BELÜGYMINISZTERIUM
ÁLLAMBIZTONSÁGI MINISZTERHELYETTESI
TITKÁRSÁG

Szigorúan titkos!
Különösen fontos!

45/78/10/40/1987.

Jóváhagyom:

Harangozó Szilveszter r. altbgy. /
miniszterhelyettes

Herceg Mihály

NAPI OPERATÍV INFORMÁCIÓS JELENTÉS

40. szám

Budapest, 1987. február 25.

- 4 -

Minősítés törölve!

6./ "Dobó" fn. célszemély a napokban megkezdte egy új szamizdat kiadvány terjesztését. A "Katalizátor Iroda" gondozásában megjelent "Halottak" című, 17 képet tartalmazó, A/5-ös méretű fotóalbum hátsó borítólapján a X. kerületi Újköztemető térképe, belülről pedig többek között az alábbi szöveg található:

"E kötet szerkesztői és készítői kegyelettel adóznak az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc halottainak. Nevük méltó megemlékezése a nemzet emlékezetében úgy próbáljuk elősegíteni, hogy a kiadvány bevételét a jeltelen és elhanyagolt sírok megőrzésére és ápolására fordítjuk".

A képeken az Újköztemető 301., valamint a Kerepesi-temető 21. parcellájának sírjai láthatók.

Az információ ellenőrzött.

Intézkedés: folytatják a felderítő és megelőző munkát.

/ III/III/

- 10 -

Készült: 1 pld-ban 10 lapon
Fénymásolatva: 9 pld-ban
Felterjesztve: Miniszter elvtársnak,
Államtitkár elvtársnak

Kapják: elosztó szerint
Készítette: BPÉ/BNé

Sillai Árpád r. ezredes /
titkárságvezető

6012-III/32-40/6/1987

NOIJ-jelentés a Halottaink, 1956 című albumról 1987-ből („Dobó” – Nagy Jenő)

fordításait tartalmazta, és Tollas Tibor válogatott költeményeit Varázskör – Forgószélben címmel). De mindez akkor, 1988 januárjában még a jövő zenéje volt...

Holland barátaink rengeteg stencilpapírt, erdélyi társaink híreket, könyveket, információkat juttattak el hozzánk. Köszönet illeti e kapcsolatok ápolásáért az Amszterdamban élő Klotz Juditot, aki több magyar turistának (ellenzékieknek is) nyújtott szállást. Meg kell köszönnöm Beöthy Erzsébetnek is, hogy amszterdami lakásában lakhattunk 1983 nyarán, és az ő adaptere segítségével másolhattam Bibó-szövegeket az amszterdami egyetemen. Könyvtára a Nyugaton megjelent magyar könyvek gazdag tárháza volt. Ebben a könyvtárban döntöttem el – Bibó István, Kovács Imre, Sárközi Máttyás és mások Magyarországon betiltott könyveinek olvasása közben –, hogy hazatérésem után magam is szamizdatkiadó leszek. Előbb terjesztő lettem, majd az Áramlat Kiadó és a Beszélő kiadványainak előállításában vettem részt Jakab Lajos és Orosz István kérésére.

A pártállam szorítása 1988-ban enyhülni látszott, bár munkánkat még a konspiráció jellemezte, de azok a folyamatok és próbálkozások, amelyek a környezetünkben zajlottak, és amelyeknek mi is névtelen részesei, résztvevői voltunk, némi reményre adtak okot. Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül emelek ki néhány mozzanatot az ellenzéki politizálás folyamatából. A nyolcvanas évek szamizdatműhelyei folyamatosan működtek, a hol erősebb, hol enyhébb hatósági repressziók dacára. 1985-ben a monori tanácskozás, a Budapesten ülésező Európai Kulturális Fórum és a hozzá kapcsolódó alternatív fórum jelzi a különböző mentalitást képviselő csoportok, személyek és körök kitörési kísérletét a föld alá szorított helyzetből. Az ellenzéki mozgalmak és a pártállam reformista érdekcsoportjai közötti párbeszéd eredményeit mutatja, hogy a Beszélő álnéven publikálja néhány MSZMP-s reformközgazdász és politológus írását is. 1987-ben megjelenik a Beszélő Társadalmi szerződés című programja, valamint a reformkommunista Fordulat

és reform. De különösen az MDF megalakulása és a Jurt Színházban 1988 januárjában elkezdett nyílt politikai viták hangneme és színvonala adott okot a reményre, hogy az állampárti diktatúra a végét járja. Az egyetemi hallgatók és a szakkollégiumok mind szervezettebb fellépése, amely márciusban a Fidesz megalakulásához vezetett, elképzelhetetlen lett volna tíz évvel korábban, olyan apolitikus közérületben, amilyen a hetvenes évek végén a budapesti egyetemisták és az értelmiség jelentős részét jellemezte. 1984 óta egyre terjedt és erősödött a GNV (gabcikovo–nagyymarosi vízlépcső) elleni tiltakozó mozgalom, ebből Kékes jelzéssel ellátott tájékoztató rölapokkal és az országgyűlési képviselőknek postázott levelekkel, majd a *Langmár Ferenc* által írt és szerkesztett *Vízzel* című kiadvány megjelenítésével vette ki a részét a Katalizátor Iroda. A rölapokat Balassa János, Rózsa Gábor, Simkó Mária sokszoroztatta.

1987. október 23-án néhány tucat résztvevő a Műegyetem kertjében tartott 1956-os megemlékezést, ami jelezte, hogy a korábban jórészt csak magánlakásokon megvalósítható aktív politizálás és '56 emlékének ápolása lassan kilép a köztérre. A nyolcvanas években rendszeresen megtartott március 15-i séta és közös éneklés sem hagyható ki a sorból. Ezek a felvonulások nem csupán 1948 eszméi miatt idegesítették az MSZMP vezetéseket, hanem évről évre emlékeztettké ideték a hetvenes évek elejének (1972–1974) gyorsak utcai incidenseit, amikor például a budapesti bölcsészkar épületében gumibotozták, verték véresre a rendőrtátek elől oda bemenekült diákokat. Akkor politikai perekkel, iskolai és munkahelyi megtorlásokkal (kizárás, állásvesztés) sújtották az azonosított és előállított felvonulókat.

A jelentős tömeget mozgósító politikai tüntetések, utcai megmozdulások, demonstrációk kezdetét 1988. március 15-től számíthatjuk. Terjedelmi okokból nem szölünk itt a klubmozgalom vitáiról, táborairól, amelyek az ellenzéki politizálás és a kritikus gondolkodás melegágyaiként működtek, sokszor a betiltás ódiumát is vállalva (például a Rakpart Klub). A titkosrendőrség lankadatlanul figyelte ezeket a mozgalmakat és a bennük részt vállaló, felderített („látókörbe került”) személyeket. Erre bizonyították az a több tucat nyomozás, amelyet a szamizdatkiadványok szerkesztői, előállítói, terjesztői és mások ellen folytattak a nyolcvanas években a „szerv” emberei.

Jellemző példa erre az a nyilvántartási gyakorlat, hogy a hálózati vagy egyéb úton megszerzett szamizdatokról önálló kartont nyitottak a BM archívumában. Ezeket a titkos adatgyűjtéseket 1988-tól az újonnan alakult alternatív politikai szervezetekre és akciókra is kiterjesztették, megpróbálva korábbi és új beépített ügyneikek útján a „békés átmenet” programját érvényre juttatni. Az egykori titkosrendőrség (III-as főcsoportfőnökség) szerepe a rendszerváltásban még korántsem tisztázott, ennek kutatását és nyilvánosságra hozását a ma hatályban lévő törvények csak kismértékben teszik lehetővé.

A Katalizátor Iroda több munkatársa ellen is folyt bizalmas nyomozás a nyolcvanas években, de az eljárások titkos dossziéi (egyelőre) nem kerültek elő a Történeti Hivatal iratanyagából.

Az alábbi történet utólagos rekonstrukció; az eddigi kutatásaim során feltárt dokumentumok nem cáfolják, de sajnos csak részben támasztják alá feltételezéseimet. Ha a dokumentumokból kirajzolódó kép hiányos, töredezett, az emlékezet és a logika mankójára szorulunk.

Azt a tényt, hogy a telefonbeszélgetéseket a pártállamban lehallgatták, mindannyian tudtuk, a zsigereinkbe ivódott (a szüleim ezt így mondták: „nem telefonéma”). Ma már személyes szerencsémnek is tarthatom, hogy a Széchenyi-hegyen lévő házunkban nem volt telefon 1995 januárjáig. Balassáéknál sem volt Rákoshygyen vagy Nyéken, a családi nyaralóban, ahol szintén több kiadványon dolgoztunk. De nem volt telefonja *Illés Zoltánnak* sem Erdőkertesben, ahol a stencilgépünk működött 1986 őszétől. Így nem eshetünk kísértésbe, hogy olyasmit beszéljünk telefonon, amit hallgatózó fülek elcsíphetnek.

1988 februárjában mégis elkövettem azt a hibát, hogy amikor a Magyar Rádió Tömegkommunikációs Kutatóközpontjában a sógornóm telefonon beszélt Amszterdamban tartózkodó barátjával, és átadta a kagylót, olyasmiről ejtetünk szót, ami felkelthette a lehallgatók érdeklődését. *Németh Vladimír* (Vova) elmondta, hogy amerikai útján pénzt gyűjtött számunkra a munka folytatásához. Amszterdami barátaink pedig felajánlották, hogy segítenek sokszorozógépet beszerezni Hollandiában. Vállalták azt is, hogy a gépet alkalomadtán elhozzák nekünk. Úgy emlékszem, bizonytalan, kitérő választ adtam, egyrészt a telefon miatt, másrészt mivel nem állt módomban egyeztetni a munkatársaimmal. Így a kérdés függőben maradt. A feltételezést, hogy beszélgetésünket lehallgatták, megerősíteni látszik két később bekövetkezett esemény. Az elsőre rövidesen, Vovák beutazásakor került sor, amikor Hegyeshalomnál a holland rendszámú autót csak többórás átvizsgálás után engedték be az országba. Vova elmondása szerint a vámósok intézkedés közben utaltak arra, hogy Budapestről jött a „füles”. Az autóban nem volt nyomdagép. Holland barátaink felkerestek bennünket, és felajánlották, hogy kivisznek az országból csomagot (könyveket, kéziratokat, leveleket), ha már sokszorozógépet (szerencsére!) nem hoztak. Vova pedig átadta azt az ezerdolláros küldeményt, amelyet *Hámos László* és *Király Béla* küldött Amerikából. A Katalizátor Iroda kiadványaiból ugyanis néhányat magával vitt a tenge-

rentúltra. Az adományt, amely a szamizdatkiadások folytatásához nyújtott segítséget, hálás szívvel fogadtuk.

Eltelt pár nap, és amire korábban nem volt példa, utcai fülkéből felhívtam Orosz Pistát a munkahelyén, a vi-segrádi üdülőben, és említettem neki, hogy itt vannak külföldi barátaink, akik kivinnék a kéziratát, és eljuttatnák Londonba, *Siklós Istvánhoz*, aki a BBC magyar osztályának vezetője volt. Pista örömmel vette az ajánlatot, hiszen ekkor már javában szervezte Angliába történő kitelepüléstiket, és attól tartott, hogy kézirateit lefoglalhatják a határon, ha magával akarja vinni őket. (Ma már tudjuk, hogy 1985 áprilisától „Fordító” fedőnéven célszemélyként tartotta számon a titkosrendőrség, bizalmas nyomozás indult ellene, de ennek dossziéi még nem kerültek elő.) Orosz Pista néhány napon belül el is hozta hozzánk a Polgárok és alattvalók kéziratát. (Örömmre szolgált, hogy 1993-ban a lefoglalt kézirat is megjelent a szerző gyűjteményes kötetében, a Katalizátor Iroda kiadásában A Westminster-modell címmel.) Már korábban gondjaimra bízta *Szász Béla* több írását, és a lelkemre kötötte, ha módunkban áll, jelentessük meg őket. Közeledeht holland barátaink visszautazásának időpontja, ezért kis csomagot állítottam össze újabb kiadványainkból Király Bélának és Hámos Lászlónak kö-

renc nyomdájában a sokkal szebb minőséget eredményező ofszeteljárással. (Itt készült többek között a Halot-taink, 1956 című fotóalbum, az Orosz István által válogatott, szerkesztett, fordított Angol Figyelő két utolsó száma és *Eörsi István* börtönmemoárja.) Ezek nyomtatásában, szállításában és összeállításában Balassa János vállalta a munka oroszlánrészét. Gépparkunk eleinte Jani Trabantjából (Fehér Nyíl), majd pedig matuzsálemi korú VW bogarából állt. Ha valaki próbált már 700–1000 becsomagolt könyvet észrevétlenül elszállítani ilyen öreg autókkal, tudja, milyen embert próbáló feladat az ilyesmi. Különösen, ha állandóan figyelni kell vezetőszékben, hogy nem tapadtak-e rá a szállítmányra a követők. Bár Jani többször észlelte, hogy autóját követik, szerencsére soha nem olyankor mentek a nyomában, amikor szállított. Ha igazoltatták vagy megállították, nem volt nála semmi. Személyéről eddig nem került elő akta a Történeti Hivatalban, pedig több esetre is emlékszik, amikor napokon át követték, megfigyelték. Ilyenkor megpróbálta lerázni a követőket, ők azonban sokan voltak, és néha hosszabb ideig nem tágtottak.

A házkutatás azon a februári fagyos éjszakán hajnali két óráig tartott. Mivel nyomdagépet nem találtak, elvitték két írógépünket. Amikor megkérdeztem,

12./ MOLNÁR TAMÁS értesítette KRASSÓ GYÖRGY-öt a MODOR ÁDÁM GYÖRGY-nél február 28-án végrehajtott házkutatásról, az anyagok és eszközök elkobzásáról.

Véleményük szerint "egyéb jelek" is arra utalnak, hogy a március 15-i készülődések miatt "keménvedés", "szigorodás" indult meg.

Intézkedés: folytatják az ellenőrzéseket.

/ III/III /

Telefonlehallgatás (TA) útján szerzett operatív információ 1988-ból. (Molnár Tamás, az Inconnu csoport tagja, Krassó György, a Magyar Október Sajtószolgálat vezetője)

szönőlevél kíséretében, és személyesen akartam átadni a hollandoknak a búcsúztató háziúlin.

Ekkor történt egy kis baleset. Rákosrendezőn munka közben kifordult a térdem. Alig tudtam lábra állni. Szombaton anyámhoz voltunk hivatalosak ebédre. Autóval mentünk (talán éppen Orosz Pista vitt el bennünket, de erre már nem emlékszem biztosan), mert nem tudtam gyalogolni. Felhívtam Gehér József kollégámat, és megkértem, hogy jöjjön el este hozzánk, mert egy csomagot kellene kézbesítenie. Amikor délután hazaértünk, semmi rendelleneset nem tapasztaltunk. Józsi este felé be is állított barátjával, *Zsarnóci Judittal*, és elvitte a küldeményt. Másnap akarta kézbesíteni. A balesetemről mások is értesültek, így ezen az emlékezetes február 28-i estén meglátogatott Simkó Mari és *Gregor Droste*. Később elmondták: távozásukkor látták, hogy gyalogos rendőrök és civilek másznak fel a csúszós, meredek, máskor elhagyatott budai zsákutcán. AI-s rendszámú autók is láttak elmentükbén a környékünkön. Rosszat sejtettek, amikor német rendszámú autójukat megállították, és igazoltatták őket az utca végén. Mi viszont semmit sem sejtettünk, hanem a fárasztó nap után ágyba zuhantunk, és elaludtunk. A feleségem hatodik hónapos, veszélyeztetett terhes volt fiunkkal.

Első álmomból éjféli körül dörömbölés ébresztett. Az ügyben készült rendőri jelentés némileg eltérően számol be a történetéről. Eszerint: „A BM III/III csoportfőnökség illetékes beosztottai február 28-án – ellenséges tartalmú *illegális kiadványok terjesztése közben – tetten érték* »Katalizátor« fn. célszemélyt, majd helyiség-ellenőrzést tartottak nála.” Az eljáró hatóság, hogy igazolja a helyiség-ellenőrzés szükségességét, a következő jelentést fogalmazta: „Jelentem, hogy munkám során tudomásomra jutott, hogy 1988. február 28-án 18 órakor a késő esti órákig a Bp. XII. ker., Pinti u. 22./a szám alatti család házába több személy gyalogoltas (sic!), illetve gépkocsival szokatlanul nagy forgalmat bonyolított le, és ezen alkalommal több gyanús csomagot vittek be, illetve hoztak ki a fenti házból. A személyek viselkedése és a gyanús csomagok szabálysértés vagy bűncselekmény gyanújára utalnak, ezért jelentésemet a szükséges intézkedés végett megteszem. *Nagy Zoltán* r. őrm.” Az ajtóban álló civil ruhás rendőr a bemutatkozás után azonnal a lényegre tért: „Hol van a nyomdagép?” – szegte nekem a kérdést. Ez volt a második mozzanat, amely arra utalt, hogy az első telefonbeszélgetést lehallgatták; ez, valamint az a tény, hogy Gehér Józsiékat tőlünk hazafelé igazoltatták, előállították, és a nála lévő csomagot lefoglalták, talán elég bizonyíték arra, hogy a harmadik beszélgetést is lehallgathatták, és azonnal intézkedtek házunk megfigyelés alá vonásáról. A megfigyelés tényére utal a hivatalos jelentés. A Józsiól este tíz óra tájban lefoglalt csomagban talált köszönőlevél alapján gondolhattak arra az intézkedő rendőrök, hogy más csatornán mégis bekerült a nyomdagép az országba. De nem volt nálunk nyomdagép, mert a Katalizátor Iroda egyetlen stencilgépét *Illés Zoltán* vasutas kollégám erdőkertesi családi házában tartottuk 1986 ősze óta. Ekkor kaptuk első stencilgépünket Demszky Gábor és *Rajk László* közvetítésével. 1986 és 1988 között *Illés Zoli*, de még inkább a felesége, *Fogarasi Verona* nyomtatta rajta az Angol Figyelő első három számát, a *Vízzel* című környezetvédő kiadványt, Orosz István interjúkötetét, Kovács Imre, *Méray Tibor*, *Zsille Zoltán* és a váci börtönverseket tartalmazó *Füveskert* könyveit. Az előállításához szükséges papírt *Illés Zoli* és Balassa János vásárolta és szállította. Ekkoriban már egyre több kiadványunk készült Kerekes Fe-

hogy a romániai gyakorlathoz hasonlóan talán nálunk is be kell jelenteni az írógépet, azt a választ kaptam, hogy mintát vesznek róla. Tehát hajnali két óra felé zárták le a jegyzőkönyvet, amelynek a végére odaírtam, hogy nem volt érvényes házkutatási parancsuk. (Utólag a jegyzőkönyvet meghamisították: az elrendelő határozatot lepecsételték és aláírták. Ezt csak 1996-ban kaptam kézhez, amikor kérésre *Gyeczki András*, a BM kabinetfőnöke megkérdezte számomra az eljárás iratait a rendőrség archívumából. Levelemben a kabinetfőnök így fogalmazott: „A feltárásmunka során bizonyossá vált, hogy a BRFK III/III-as osztálya operatív nyomozást folytatott Veled és társaidal szemben. Az a dosszié, amely ezen ellenőrzési munka során keletkezett, információk gyűjtésére szolgált, 1989 végéig nem került a Belügyminisztérium illeté-

kes osztályánál irattározásra. Ezen körülményből arra lehet következtetni, hogy egészen az állambiztonsági szerv megszűnéséig folytatták ellenőrzésedet. A lakásodon 1988-ban megtartott helyiség-ellenőrzést szabálysértési eljárás keretében a BRFK XII. kerületi rendőrkapitánysága fogatosította igazgatási rendészeti hatáskörben, feltehetően az állambiztonsági szerv sugallatára. A lefoglalt könyvek, folyóiratok, kéziratok hollétével kapcsolatban felvettem a kapcsolatot a Budapesti Rendőr-főkapitányság vezetőjével. Az általa megküldött válasz szerint a BRFK irattáráiban csupán a másolatban mellékelt iratok voltak fel-lelhetők Veled kapcsolatosan.”

A lefolytatott szabálysértési eljárás során 8000 forint pénzbírsággal sújtottak, és elkobozták a lefoglalt tárgyakat. Gehér József tanárt első fokon 5000 forint pénzbírsággal büntették. A határozatokat *dr. Kiss József* ügyvéd-konzultálva mindketten megpanaszoltuk. Esetemben a 8000 forintos büntetés mértékét fenntartották, Gehér Józsefnek fellebbezését követően 2000 forintra mérsékeltek. (Összehasonlításképpen, ekkor 3500 forint volt a fizetésem Rákosrendezőn, ahol lámpakezelőként dolgoztam.) Az összeget mindkettőnk fizetéséből letiltatták, mert önként nem tettünk eleget a befizetési kötelezettségnek. Meg sem várva a másodfokú döntés határidejét, a nálam lefoglalt könyveket, kiadványokat, kéziratokat, nyomdai segédanyagokat megsemmisítették. Csak a fellebbezésben kifogásolt két írógépet kaptam vissza. Bár – a rendőrbíráskodás szakszerűségére jellemző módon – az első fokú határozat ezeket is besorolta a szamizdatok közé.

Pár nappal a házkutatás után elmondtam az esetet Demszky Gábornak, és arra kértem, hogy a Hírmondó következő számában rövidhírként adjon tájékoztatást a házkutatásról és az elkobzásról. Ígéretet kaptam, de esetem valamilyen rejtélyes oknál fogva nem fért be a március 15-én lefoglalt és házkutatással sújtott prominens ellenzékiek ügye mellé. Végül Nagy Jenő szamizdatlapja, a Demokrata, valamint *Krassó György* révén a SZER és a BBC ismertette az esetet március első napjaiban. Krassót Angliában *Molnár Tamás*, az Inconnu művészecsoprt tagja értesítette telefonon. Családom, ismerősi köröm a rádióadást követően értesült a házkutatásról. Apósom pedig hallgatta a SZER híradását.

A Gehér Józseftől február 28-án éjjel lefoglalt csomag sorsáról nincs további adat...

Az írás annak a nagyobb munkának a részlete, amelyet a szerző a XXI. Század Intézet és a Soros-alapítvány korábbi, valamint a Hamvas Intézet jelenlegi támogatásával készített a magyar szamizdat történetéről. A korszak szereplőiről, a magyar szamizdatmozgalomról Gulyás János rendező-operatőrrel közösen dokumentumfilmet is készített.

MSZMP - rendőrség - szabadsajtó - március

SZABAD SAJTO

Kelj föl rabágyad kópárnáiról
Beteig, megmibbódt gondolat!
Kialta fel érzés, mely nyugtál
Elfojtott vérző szív alatt!

Ob jöjtek ki láncra vert rabok,
Láskátok a boldog, dícső napot,
S a honra, mely soká tűrt veletek,
Ierút, vigaszt és áldást bontatok.

Főrszemély Miklós

1988 február 28-án éjjel felé egy kb. 20 fős külföldi személy szállta meg *Modor Ádám* és állapotos felesége Szabadság-hegyi kertjét és házát. A politikai rendőrség nem csak az időpont kiválasztásában idézte az átvő gyakorlatát, de a lakásba behatolásakor is. A házkutatási engedélyt firtató kérdésre egy köteg kitöltetlen papírt mutattak: „Ha óhajtsz, kitölt-hetünk egyet!” Hiába óhajtott volna *Modor Ádám*, belőrték az ajtót! „Birtokon belül” már a szokott undorítóan „udvarias” formájukat hosták a magas állami fizetést húzó sajtórendeszek. Nyilván napokig oktatták őket képségen: „Fiúk! Most egy 'aleghási' ellensékihez mentek, kicigit rá kell ijesztetni március idusa előtt, ki tudja, mire készülnek!” Éjjel nemmi és párt nélkül – s maga a házkutatás –, és a hatalom nyelvén azt jelentti: kis pont vagy barátom. Az akció során „udvariasnak” lenni, ezzel jelszik: tudjuk, mindennek híre megy. Persze magának az éjszakai rajtaütésnek is, s ez megfélemlítheti a demokratikus ellenséget radikálisabb-plebejusabb szárnyát. Dialógus emessampé mó-ra? A közvetlen cél a rendőrök nem érték el, ugyanis jól látható módon stencilgép-re vadásztak, de mellé trafáltak. Éjjel kettőig üsselapátoltak vagy 30.000 forint értékű szamizdatot a távolak. Radikálisppen nemcsak kéziratokat és személyes feljegyzéseket vittek el, hanem írógépeket is – mintavétel céljából! –, ami ez elrománosodás fenyegető lehetőségét sugallja.

A Katalizátor Iroda – melynek *Modor Ádám* az egyik munkatársa – már több asínvonalas kiadvánnyal hívta fel magára a figyelmet: *Fejtő Ferenc* élet-rajza, *Bulgakov Kutyaszív o. regénye*, a „Halottaink” 56-os fényképsorozata, a „Szándéktervben” interjúja, az 1988-as „szamizdat naptár” és végül, de nem utolsósorban a már öt számot megélt „Angol figyelő” tartoznak az Iroda főbb kiadványai közé. Nem csoda, hogy a magyar rendőrségnek oly sok felderítetlen bűnyű mellett még erre is maradt éjszakai kapacitása, hogy ne tartsa tétlenül, ha valaki komolyan veszi a sajtószabadság 1948-ban főszerepet játszó, s még a kommunista alkotmányból sem kihagyható eszméjét. *Modor Ádám* ellen szabálysértési eljárás indult, s nem kétséges a végeredmény: tetemes, akár 10.000 forintot is elérő pénzbírság vár rá, a kultúrjavarokra pedig az elkobás és megsemmisítés, ami méltó a rendszershez, s legfőbb – lassan egyetlen – támaszához, a rendőrséghez.

Írókkal cserél eszmét a kormányzó, független környezetvédőket fogad a miniszter, újraindul a Rakpart Klub, eszénhasban tanácskozhat a Magyar Demokrata Fórum, Posztagi eretnek nézeteit fejtegetheti hívei előtt, a tudományos dolgozók nyilvános tanácskozásan független szakszervezetük megalapítását fontolgatják, a „Szásadrég”-ben ismert államcsúcsok fejtehtik a nézeteiket – mit ér mindez, ha a szabad sajtó ügye rendőrségi kérdés maradt 1988 március 15. Magyarországon! Megosztás, legitimáció.

MR - ÁVO